

forum for
natur og
friluftsliv
TROMS

Dyrøy kommune
Dyrøytunet 1
9311 Brøstadbotn

3. desember 2012

Høringsuttalelse til kommunal planstrategi for Dyrøy 2012 - 2015

Forum for Natur og Friluftsliv (FNF) Troms er kjent med at Dyrøy kommune har sin kommunale planstrategi til offentlig høring og ønsker å komme med innspill.

Uttalelsen omhandler i hovedsak om koblingen mellom folkehelse og friluftsliv.

Folkehelse / levekår

FNF Troms synes det er positivt at folkehelse er viet oppmerksomhet i den kommunale planstrategien. Vi ønsker særlig å trekke fram forebygging framfor reparasjon, at folkehelsearbeidet er sektorovergripende og at folkehelseperspektivet må prioriteres i alle kommunens planer. Det er flott at dette nevnes, men vi skulle gjerne sett at det tillegges ytterligere vekt og at folkehelse temaet samordnes mer. Nå står for eksempel samhandlingsreformen beskrevet under kapittel 12. (voksne) og kapittel 13 heter folkehelse og frivillighet. Vi synes det er svært positivt at frivilligheten verdsettes så høyt og understrekes som en viktig faktor i folkehelsearbeidet, men vi mener folkehelsearbeidet er mer enn dette og derfor burde løftes til et mer overordnet nivå i planstrategien. Folkehelseperspektivet må gå som en rød tråd gjennom alle planer og sektorer om en skal lykkes i å få en friskere befolkning. Det er mange faktorer som påvirker helsetilstanden vår, men blant de viktigste elementene for god folkehelse ønsker FNF Troms å trekke fram sosial kapital (inkludering, nettverk, tillit) og fysisk aktivitet, særlig kombinert med naturopplevelser.

Planstrategien inneholder veldig mye positivt rundt kultur, idrett og frivillighet i forhold til folkehelse, men vi registrerer at friluftsliv ikke er nevnt. En del gode tiltak med relasjon til friluftsliv er med, men vi savner en mer helhetlig strategi og plan rundt dette tema. FNF Troms ønsker i denne anledning å understreke friluftslivets betydning for folkehelse og håper dette vil bli inkludert og vektlagt i planstrategien. Friluftsliv er landets største enkeltkilde til fysisk aktivitet og 90 % av Norges befolkning deltar i løpet av året. Friluftsliv er førstevalget for de som ønsker å komme i form, de inaktives foretrukne aktivitet, har lave investeringskostnader, er lavterskel og sosialt utjevne. Friluftslivet favner bredt og fanger ofte opp de som detter utenfor konkurransebasert aktivitet, samt er en aktivitet hvor nettverk dannes og styrkes. Friluftsliv har dokumentert positiv effekt på fysisk og psykisk helse, og flere forskningsrapporter viser at naturopplevelser kombinert med fysisk aktivitet er blant de viktigste faktorene for vår totale helsetilstand.

FNF Troms, Fylkeshuset, Pb. 6105, 9291 Tromsø
Tlf: 776 42131 E-post: troms@fnf-nett.no Internett: www.fnf-nett.no/troms

FNF Troms er et samarbeidsforum for natur- og friluftslivorganisasjoner i Troms og representerer over 15000 medlemmer. Medlemsorganisasjoner: Troms Turlag, Harstad Turlag, Norges Turmarsjforbund Troms, Naturvernforbundet i Troms, 4H Troms, KFUK-KFUM-speiderne Troms, Troms Fylkeskystlag, Troms Orienteringskrets, Norges Jeger- og Fiskerforbund Troms, Nord-Troms Krets av Norges Speiderforbund, Framtiden i våre hender Tromsø, Nord-Norsk Botanisk forening.

I den nye folkehelseloven fremheves det at kommunen skal bidra til utjevning av sosiale helseforskjeller og fremme folkehelse innen de oppgaver og med de virkemidler kommunen er tillagt. Det foreslås også at kommunene i forbindelse med kommunal planstrategi skal ta stilling til folkehelseutfordringene i kommunen. Vi antar at Dyrøy, i likhet med de fleste kommuner i Troms, har noen positive trender å vise til, samt noen trender som er ønskelig å snu, for eksempel knyttet til livsstilsrelaterte sykdommer. En av de største utfordringene som trekkes fram i planstrategien er at hverdagsaktiviteten er svært redusert. Det nevnes gode tiltak som vil stimulere til mer fysisk aktivitet og vi ønsker å supplere disse ytterligere. FNF Troms anbefaler at alle delplaner, temaplaner osv bør omtale folkehelseperspektivet og hvordan dette kan ivaretas i den enkelte plan. Vil vil også påpeke at når større tiltak og reguleringer planlegges, må det være en hovedregel at det skal kreves og gjennomføres helsekonsekvensutredning av tiltaket/reguleringen.

FNF Troms anbefaler Dyrøy kommune å prioritere en økt satsing på friluftsliv som en sentral strategi for å bedre folkehelsen og levekårene i kommunen. Dette vil også virke positivt inn på livsglede, bolyst og omdømme, samt bidra til næringsutvikling. Gjennom å gjøre enkle tiltak som stimulerer til økt friluftslivsaktivitet vil kommunene få mye igjen for hver investerte krone. Vi ser at flere av strategiene vi vil foreslå allerede er nevnt i planstrategien, noe vi synes er positivt.

FNF Troms mener følgende strategier og tiltak vil være viktige for å bedre folkehelsen og livskvaliteten i kommunen:

Tilrettelegging for friluftsliv og uteaktivitet i barnehage og skole

FNF Troms mener at et av de viktigste forebyggende tiltakene en kan iverksette for bedret folkehelse er å gjennomføre gode tiltak rettet mot barn og unge. Det er gledelig å se at Dyrøy vektlegger dette. Kommunens skoler og barnehager må i størst mulig grad settes i stand til å ha et høyt og kunnskapsbasert fokus på fysisk aktivitet/friluftsliv og sunt kosthold. Områdene rundt skoler og barnehager bør sikres og evt. tilrettelegges, slik at ungene er mest mulig aktive både på dagtid og i fritiden. FNF Troms synes det er meget gledelig at det trekkes fram i planstrategien i at: ”gode uteområder er viktig”, og vi er støtter fullt ut en plan for utbedring av utearealene ved skolene. Arbeidet med gang- og sykkelstier til skoler og barnehager er også særlig viktig.

FNF Troms synes Dyrøy har et flott mål ved å ”bestrebe oss på å gi dem (barn og unge) det beste”. Vi mener at en effektiv strategi for å oppnå dette vil være å satse mer målrettet på aktivitet i uteområder under læringsprosessen i barnehager og skoler. Gode, eksisterende tiltak er for eksempel ”Den naturlige skolesekken” eller ”Læring i friluft”. Hovedmålet til sistnevnte er *mer og bedre uteaktivitet i barnehage, grunnskole og SFO*. ”Læring i friluft” forener læringsmål, fysisk aktivitet, naturopplevelser og sosialt miljø på en effektiv måte. Et godt forankret pedagogisk innhold når en er ute, og uteaktivitet som relateres til lærerplanen i Kunnskapsløftet og Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver, er verdifulle og langsiktige folkehelseiltak. Midt-Troms friluftsråd jobber med ”Læring i friluft” og er en anbefalt samarbeidspartner.

Sti- og løypeplan

FNF Troms anbefaler kommunen å utarbeide en sti- og løypeplan. Denne skal sikre forvaltningen av eksisterende turløyper, kartlegge behovet for nye løyper og sørge for etablering av disse. I tillegg skal planen bidra til å legge til rette for aktiv transport (til fots eller pr. sykkel) mellom bosted, grønt områder, skoler osv. Behovet for en slik helhetlig plan er stort.

FNF Troms vil presisere at turstier/turløyper er den anleggstypen den norske befolkningen bruker mest. Dette er langt hyppigere brukt enn for eksempel helsestudio og idrettshaller. Begge deler er selvfølgelig viktig, men aktivitetsformene med størst potensial til å øke aktivitetsnivået blir i dag gitt lavest prioritet. De økonomiske virkemidlene er i dag ikke tilpasset målene om å øke andelen

fysisk aktive og samtidig redusere sosiale ulikheter. FNF Troms mener en økt satsing på friluftsliv og på sti- og løypeplan er et viktig steg i riktig retning og håper kommunen vil trekke fram dette i kommunal planstrategi. FNF Troms oppfordrer også Dyrøy kommune til å prioritere slike anlegg (stier og turløyper) i sin behandling av spillemiddelsøknader.

Strategier for fysisk aktivitet i friluft i vinterhalvåret

Kommunen bør ha særlige strategier for fysisk aktivitet i friluft i vinterhalvåret. Inaktive grupper trenger særlig stimuli til å komme opp og ut i den kalde og mørke årstiden. Som stikkord kan nevnes: Små isflater ved skoler og boområder, strøsandtiltak for eldre, differensiert tilrettelegging for ulike brukergrupper av skiløyper/lysløyper, parkeringsplasser og brøyting.

Samarbeid med frivillige organisasjoner

Arbeidsformen for folkehelsearbeidet må være sektorovergripende og også omfatte frivillig sektor. Dyrøy har lagt stor vekt på frivillig sektor i planstrategien og knyttet det opp mot folkehelse på en god måte, noe FNF Troms finner gledelig. Vi synes det er flott at det trekkes fram at kommunen er avhengig av frivilliges innsats, selv om kommunen har hovedansvaret, og at lag og foreningers rammevilkår er viktig i et folkehelseperspektiv. Vi håper det legges til rette for gode betingelser for frivilligheten framover. I planstrategien legges hovedvekten som regel på kultur- og idrett i sammenheng med frivillig arbeid (feks s.7, ”Kultur, idrett og frivillighet gjør samfunnet vårt rikere”), vi mener det er viktig å også trekke fram friluftslivet for å synliggjøre dets verdi for livsglede og folkehelse.

FNF Troms anbefaler at kommunene bør legge til rette for frikjøp av frivillighet også på dagtid. Vi synes det er positivt at kommunen trekker fram manglende hverdagsaktivitet og at Dyrøy synes å ta et aktivt ansvar for å aktivisere inaktive grupper, samt å innføre rutiner på å koble inaktive grupper opp mot aktivitetstilbudene i de frivillige organisasjonene for en reell og aktiv samhandling. Det er positivt at det er et samarbeid mellom kommunen og de frivillige og at det er et ønske om å styrke og videreutvikle dette. Frivillighetsentralen har i Dyrøy en avgjørende betydning. Andre egnede arenaer for denne koblingsfunksjonen er folkehelsekoordinator, familiesenter/helsestasjon, støttekontaktordningen, frisklivsentral, FYSAK, psykisk helsevern og fysioterapeut.

Sikre friluftsområder for allmennheten

FNF Troms vil understreke viktigheten av å sikre friluftsområder for allmennheten og for framtidige generasjoner. Områdene kan sikres gjennom statlig sikring eller gjennom plan. FNF Troms vil presisere at nærfriluftsområder og lavterskelområder i nærheten av hvor folk bor er særlig viktig. Selv om ikke Dyrøy har en særlig tett befolkning, er det å sikre grønne korridorer, ”100-meterskoger”, ”by- / landsbyfjell”, barnetråkk osv essensielt for å tilrettelegge for at folk flest naturlig tar aktive valg i hverdagen. Dersom et grøntområde ligger lenger unna enn 500 meter fra boligen synker aktiviteten med nærmere 60 %. Kommunen må søke å ivareta de viktige områdene, særlig ved skoler, barnehager og boligområder, og båndlegge disse gjennom kommuneplanens arealdel. For å lykkes i å ivareta og planlegge for helsebringende grøntområder i nærmiljøet er det viktig å blant annet tenke på nærheten til bolig, at få eller ingen barrierer hemmer bruken og et variert innhold som resulterer i mangfoldige opplevelser.

FNF Troms mener det er viktig at kommunen har minimum et friluftsområde som er tilgjengelig for alle gjennom universell utforming. Vi vil også understreke at ”alle” nødvendigvis ikke må ha tilgang på alt. De aller fleste har behov for utfordringer i ulik grad og urørt natur er også en form for tilrettelegging. God, differensiert tilrettelegging må formes gjennom strategisk planlegging.

Friluftslivsområdene må tilrettelegges og driftes slik at de framstår som attraktive områder til bruk for hele befolkningen. For å møte folkehelseutfordringene trengs det økte økonomiske virkemidler

i hele tiltakskjeden: sikring, tilrettelegging, forvaltning og drift, informasjon og aktivitetstiltak. Dyrøy kommune har vakre Finnlandsholmen som statlig sikret område og vi håper området blir godt ivaretatt og kan gi mye friluftsglede til allmennheten.

FNF Troms vil også understreke viktigheten av å ivareta de inngrepsfrie naturområdene som finnes i kommunen. I 20-årsperioden 1988 - 2008 tapte Dyrøy 9 km² inngrepsfrie områder i sone 1 (3–5 km), og det finnes ikke flere villmarkspregede områder igjen i kommunen (>5 km). Ifølge Direktoratet for Naturforvaltning forsvinner det aller mest inngrepsfri natur i Nord-Norge, noe som gir oss et særlig ansvar for å ta godt vare på de gjenværende områdene.

Vi anbefaler også å ta aktivt i bruk kartleggingene og verdivurderingene av friluftsområder fra prosjektet som ble satt i gang av Troms fylkeskommune. Å satse på Dyrøys vakre og storslagne natur vil både styrke folks trivsel og kommunens omdømme. Det vil også styrke turisme og reiselivsnæringen som trekkes fram i planstrategien som et potensiell og ønsket satsingsområde.

Aktiv bruk av kysten

Troms og Dyrøy har en fantastisk kyst som byr på storslagne opplevelser, tradisjoner og historie. Vi ber om at kysten med sine flotte muligheter for friluftsliv blir vektlagt i større grad. Seiling, roing og padling er aktiviteter som gjennom samarbeid med klubber og kystlag er aktiviteter som går an å gjennomføre uten store kostnader. Et konkret mål kan være at elevene skulle kunne ro eller padle før de forlater grunnskolen.

Møteplasser

Å tilrettelegge for møteplasser i friluft er et effektivt og nyttig virkemiddel for å kombinere fysisk aktivitet, naturopplevelser og sosiale nettverk. FNF Troms er glad for at Dyrøy trekker fram dette som et konkret tiltak for å redusere framtidige helseutfordringer.

Fra anleggsbygging til aktivitet

I arbeidet med økt fysisk aktivitet bør kommunen prioritere enkle, lavterskel aktivitetstilbud som er tilgjengelig for alle, framfor store ressurskrevende idrettsanlegg med høy brukerterskel.

Kommunedelplan for fysisk aktivitet og naturopplevelser

I oversikten over kommune(del)planer, s.11, finnes det ingenting som tyder på at Dyrøy har (eller har planer om) en kommunedelplan for friluftsliv, idrett og fysisk aktivitet, eller lignende. Dette stiller FNF Troms seg spørrende til. Med det fokuset som ligger på viktigheten av blant annet fysisk aktivitet i planstrategien, mener vi det er helt nødvendig å prioritere en slik plan. FNF Troms vil oppfordre Dyrøy kommune til å utarbeide en ”kommunedelplan for fysisk aktivitet og naturopplevelser”. På denne måten kan en forene både organisert og uorganisert fysisk aktivitet, strategisk legge til rette for gode opplevelser og bedret folkehelse, samt få en mer balansert og effektiv bruk av spillemidlene.

Friluftsråd

Dyrøy kommune er medlem av Midt-Troms friluftsråd. FNF Troms har inntrykk av at det er et godt forhold mellom friluftsrådet og kommunene i Midt-Troms, og vi vil oppfordre videre til et aktivt og nært samarbeid med denne verdifulle ressursen i tiden framover. Midt-Troms friluftsråd sitter på stor kompetanse og jobber direkte med flere av tiltakene vi har skissert som viktige strategier/tiltak for å bedre livskvaliteten og folkehelsen i kommunen. Særlig vil vi anbefale Dyrøy å invitere med Midt-Troms friluftsråd i utarbeidingen av en sti- og løypeplan for kommunen, samt å samarbeide om ”Læring i friluft” og sikring av friluftsområder. Midt-Troms friluftsråd er også en svært viktig samarbeidspartner for FNF Troms og de frivillige natur- og friluftsansjonene. Jo flere gode krefter som sammen kan dra i riktig retning, jo bedre er det.

FNF Troms mener:

Friluftslivets plass i forebyggende og helsefremmende arbeid må styrkes vesentlig. Kommunal planstrategi gir en utmerket anledning til å sette større fokus på friluftslivets betydelige rolle i folkehelsearbeidet. De økonomiske virkemidlene er i dag ikke tilpasset målene om å øke andelen fysisk aktive og samtidig redusere sosiale ulikheter. FNF Troms mener en økt satsing på friluftsliv er et viktig steg i riktig retning og håper kommunen vil trekke fram dette i kommunal planstrategi.

Miljø, energi og bærekraft

FNF Troms synes det er positivt at Dyrøy har utarbeidet en kommunal miljø- og energiplan med mål for reduksjon av klimagasser og mer effektiv energiutnyttelse. FNF Troms oppfordrer til at nettopp energisparing og energieffektivisering bør ha hovedfokus innunder dette feltet i tiden fremover. Her bør det settes ambisiøse mål. Det er per i dag mange småkraftsøknader inne i Troms. I Dyrøy kommune ligger det per i dag ingen søknader inne hos NVE, men FNF Troms anbefaler Dyrøy å være oppmerksom på sumeffekter og ha virkningsfulle metoder for å unngå at eventuelle utbygginger går ut over viktige verdier for natur, friluftsliv, folkehelse, biologisk mangfold m.m.

Veg og infrastruktur

Samferdsel er et virkemiddel for å oppnå gitte samfunns mål, og god og strategisk planlegging innen dette temaet vil kunne gi positive ringvirkninger for hele befolkningen. FNF Troms vil særlig trekke fram et samfunns mål som vi mener samferdselssektoren burde vektlegge i særlig grad – folkehelsen. FNF Troms mener at denne målsetningen må spesifiseres i både planstrategien og i kommunens trafiksikkerhetsplan.

Et av de mest effektive folkehelsegrepene innen samferdselssektoren er en økt satsing på gang- og sykkelveier. Gåing og sykling er miljøvennlig og helsefremmende transport som må fremmes aktivt i en moderne samferdselspolitikk. En friskere befolkning er den beste investeringen for fremtiden og i nasjonale forventninger til planstrategien heter det at *planlegging av sykkel- og gangveier vektlegges*. FNF Troms synes det er positivt at dette trekkes fram enkelte steder i planstrategien, som under ”barnehage og skole”, men vi mener at tiltak for gående og syklende må løftes opp og prioriteres ytterligere i planstrategien. Å la helse inngå i planens overordnede mål vil endre på denne prioriteringen. Dette vil også ivareta samhandlingsreformens mantra om ”helse i hver en plan”.

FNF Troms vil understreke at det er særlig viktig å ha oppmerksomhet mot trygge skoleveier slik at barn og unge kan gå og sykle til skolen, og vi er glade for at dette står nevnt i planstrategien. Det er også viktig å tilrettelegge for sykkelparkeringer. Arbeidet med utbygging av turveger for friluftsliv må ses i sammenheng med anlegging av gang- og sykkelveier for transport. Dersom de rette løsningene velges og utformingen gjøres med høy kvalitet, kan slike strukturer også benyttes til friluftsliv. FNF Troms deltar gjerne i et videre samarbeid. Vi ønsker også å understreke behovet for utfartsparkeringer, samt vedlikehold og brøyting av disse.

Til slutt vil vi nevne at en ytterligere satsing på kollektivtransport er nødvendig. Planstrategien bør bidra til å fremme kollektivbaserte naturopplevelser, noe som både er god helse- og klimapolitikk, samt også ganger reiselivet.

Vi tar gjerne mot henvendelser fra kommunen i saker og områder som berører våre medlemmers interesser.

FNF Troms ønsker Dyrøy kommune lykke til med å ferdigstille den kommunale planstrategien.

For Forum for Natur og Friluftsliv Troms
Eivind Høstmark Borge
Fylkeskoordinator

Kopi:
Fylkesmannen i Troms
Troms Fylkeskommune